



De **Techniek** van het **Waarderen**

Werkconferentie 18-11-2009



Inhoud

Achtergrond **2**

Impressie van de dag **4**

Soestdijk - Waarderingscriteria - Canonitus - Beleving

Presentaties per sector

Over het waarden van *archeologisch erfgoed* **10**

Over het waarden van *gebouwd erfgoed* **12**

Over het waarden van *roerend erfgoed* **14**

Over het waarden van *cultuurlandschap* **16**

Over het waarden van *archieven* **18**

Over het waarden van *immaterieel erfgoed* **20**

Contactpersonen **22**

Reader **22**

Contactgegevens **23**

Colofon **24**



Achtergrond

Erfgoed is dat wat een samenleving de moeite waard vindt om te bewaren en door te geven aan toekomstige generaties. Het feit dat een samenleving iets tot haar erfgoed rekent, wil zeggen dat zij het een bepaalde waarde toekent. Vaak blijft deze toegekende waarde impliciet. Om nu richting te kunnen geven aan behoud, ontwikkeling en gebruik van dit erfgoed en om maatschappelijk draagvlak ervoor te creëren, is het juist noodzakelijk om de waarden ervan te expliciteren. Maar wie bepaalt uiteindelijk wat de moeite van het bewaren waard is? De leek of de expert? We kunnen constateren dat in het proces van waarderen, zowel binnen de erfgoedsector zelf als in de maatschappij als geheel, in toenemende mate belang wordt gehecht aan het perspectief van de leek als aanvulling op het perspectief van de expert. De rol van experts is het doen van geobjectiverde, beargumenteerde en verifieerbare uitspraken over de waarde van het erfgoed. Dit vereist kennis, kunde en ervaring.

Omdat erfgoed zoveel verschillende verschijningsvormen en aspecten kent, heeft een multidisciplinaire benadering meerwaarde. Tot voor kort opereerden de erfgoedsectoren echter vrijwel onafhankelijk van elkaar. De laatste jaren lijken de 'schotten' tussen de verschillende sectoren en instellingen steeds verder te worden afgebroken.

Frans Grijzenhout:

'Ik vind de werkconferentie geslaagd omdat de vakbroeders over de hekken van hun vakgebied hebben gekeken. De professionaliseringslag en schaalvergroting in de afgelopen dertig jaar leidde tot specialisatie, waardoor we een beetje uit elkaar zijn gegroeid. Interessant is de discussie over de belevingswaarde. Welke rol mag de burger spelen?'



Recente initiatieven tot samenwerking tussen de verschillende erfgoedgerichte rijksdiensten hebben al laten zien dat er inderdaad veel winst te behalen is als men expertise bundelt en samen nieuwe kennis ontwikkelt. Dit zorgt uiteindelijk ook voor een transparantere manier van waarderen. En dat bevordert nog meer de samenwerking binnen de erfgoedsector en biedt de samenleving inzicht in het waarderingsproces.

Om bovengenoemde redenen werken het Instituut Collectie Nederland (ICN), de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (RCE), het Nationaal Archief (NA) en de Rijksgebouwendienst (Rgd) samen waar het de waardering van ons erfgoed betreft. De werkconferentie 'De Techniek van het Waarderen' van 18 november 2009 was een eerste en concreet resultaat hiervan. Tevens was het de eerste van een reeks gezamenlijke activiteiten op dit gebied.

De conferentie was er in eerste instantie op gericht te onderzoeken welke onderlinge raakvlakken er zijn op het gebied van het waarderen, maar uiteindelijk ook om te leren van elkaars kennis en ervaring. Nooit eerder kwamen professionals uit alle verschillende sectoren – *roerend en gebouwd erfgoed, archeologie, cultuurlandschap, archief en immaterieel erfgoed* – bij elkaar om hierover van gedachten te wisselen.



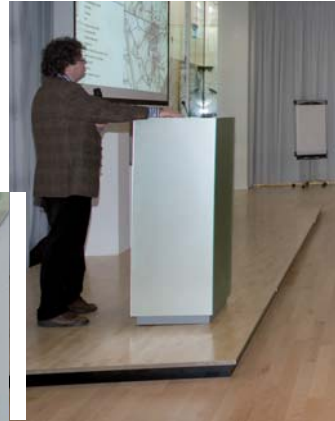
Ineke Strouken:

'Ik voel mijn aanwezigheid als een vorm van erkenning voor het belang van immaterieel erfgoed. Het was hoog tijd. Andere disciplines kunnen veel van ons leren en wij van hen. Wat men van ons kan leren is dat het publiek mee moet kunnen beslissen over cultureel erfgoed. Niet wij, maar gewone mensen in de samenleving zijn de dragers van cultureel erfgoed en dus de deskundigen.'

Impressie van de dag

Oscar Wilde definieerde ooit een cynicus als 'een man die de prijs kent van alles, maar de waarde van niets'. Met dit citaat opende dagvoorzitter Prof. dr. Frans Grijzenhout, hoogleraar Cultureel Erfgoed aan de Universiteit van Amsterdam. Zo wees hij de deelnemers van de werkconferentie er direct op dat van hen verwacht wordt het verschil te kennen tussen prijs en waarde. Reden om hieraan te twijfelen was er overigens niet; alle deelnemers straalden grote betrokkenheid en liefde uit voor hun vak.

Daarnaast werd er ook een appèl gedaan op de wil en het vermogen om over de hekjes van de eigen instelling heen te kijken. Kon er iets van gemeenschappelijke grond worden gevonden op de 'intersectorale toogdag'? Het lijkt in ieder geval de goede kant op te gaan. Tot voor kort opereerden de erfgoedsectoren op het gebied van waardering immers nagenoeg onafhankelijk van elkaar. De laatste



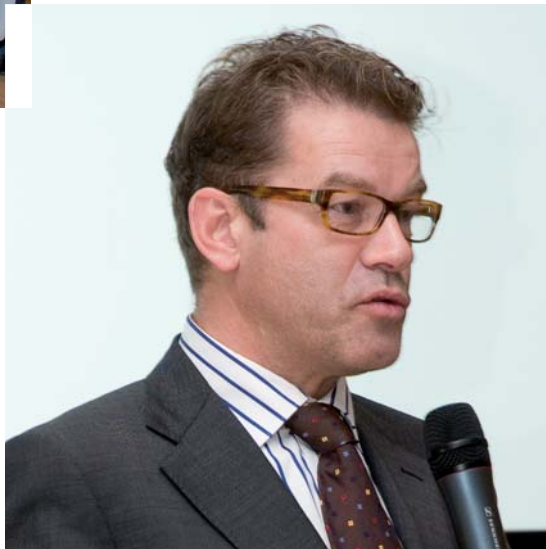
jaren lijken de ‘scheidslijnen’ tussen de sectoren steeds verder te verdwijnen.

Met de fusie in 2006 van de Rijksdienst voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek en de Rijksdienst voor de Monumentenzorg tot de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed is de expertise al grotendeels centraal gebundeld. Ook samenwerkingsinitiatieven in het grijze gebied tussen roerend en onroerend erfgoed – interieurs, monumentale wandkunst, mobiel erfgoed – tussen de RCE en het ICN lieten al zien dat een bundeling van de krachten veel winst kan opleveren¹. Recente ontwikkelingen in de erfgoedsector, zoals de modernisering van de monumentenzorg en de ontwikkeling van een integrale waarderings-systematiek voor het cultuurlandschap, maken het thema waardering extra actueel. Kortom: deze werkconferentie kwam op het juiste moment.



Soestdijk

Cees van 't Veen, directeur van de RCE (foto onder), stelde in zijn welkomstwoord, naar Luceberts beroemde dichtregel, vast dat cultureel erfgoed waardevol maar ook weerloos is.



¹ In januari 2009 is bekend gemaakt dat de primaire taken van het ICN per 1 januari 2011 bij de RCE zullen worden ondergebracht.

Janneke Ottens, hoofd Kennis en plaats-vervangend directeur van het ICN (foto hieronder), waarschuwde tegelijkertijd voor overspannen verwachtingen. Ze stelde in haar daginleiding dat één gemeenschappelijke methode vooralsnog vele bruggen te ver is. Het zou al mooi zijn als in de nabije toekomst 'een gezamenlijke taal' wordt ontwikkeld, die het delen van kennis vergemakkelijkt.

Als stap op weg naar dat doel opperde ze om, als vervolg op de werkconferentie, een integrale *casestudy* van paleis Soestdijk te maken. In en rond het paleis komen immers alle disciplines van het cultureel erfgoed samen: monumenten, archeologie, roerende collecties, interieurs, cultuurlandschap, archieven en immaterieel erfgoed. De waarderingsproblematiek staat bij het ICN overigens al volop in de aandacht. Onder de titel 'Waarde en Waardering' is het één van de vijf onderzoeksprogramma's van het instituut.

Waarderingscriteria

Na zes inleidingen van specialisten uit alle disciplines van het cultureel erfgoed, was de middag voor de workshops. De deelnemers kregen de opdracht om de waarderingscriteria expliciet te maken en daarbij tevens de drie belangrijkste vast te stellen. Al snel stuitte men

op het probleem dat het terrein van het cultureel erfgoed bestaat uit drie domeinen: wetenschap, overheid en samenleving. Ieder met een eigen set criteria. In de wetenschap draait het om kennisvermeerdering, bij de overheid om beheer en behoud en in de samenleving om emotionele waarden (beleving, schoonheid) en financiële zaken (marktwaarde).



Het verschil tussen de domeinen deed een deelnemer denken aan de tweedeling *history* en *heritage*, die de Engelse historicus David Lowenthal maakt. *History* heeft in zijn optiek betrekking op wetenschappelijke kennis en *heritage* op de omgang van de samenleving met het verleden. Bij het laatste draait het om het gebruik, of soms misbruik, van de geschiedenis. Het is het terrein van zich op het verleden beroepende politici ('de geschiedenis leert dat...'), maar ook van burgers die een zinvolle verhouding tot het verleden zoeken. In deze tweedeling vervult de overheid een brugfunctie: ze moet het vergaren van historische kennis (financieel) mogelijk maken, maar ook de voorwaarden creëren voor de beleving van het verleden door burgers. Daarbij ligt de nadruk op het in stand houden van zichtbare overblijfselen.

Canonitus

Voordat de discussie over de resultaten van de workshops losbarstte, hield Herman Pleij, emeritus hoogleraar Historische Nederlandse Letterkunde aan de Universiteit van Amsterdam, een amusante lezing over de



Nederlandse omgang met het nationaal erfgoed. Hij stelde vast dat in Nederland tot vrij recent *'heel weinig ontzag voor en verheerlijking van het verleden'* bestond, maar hij constateerde nu *'een overkill voor alles uit het verleden'*, die zich uit in *'canonitus'*.

Specifiek voor Nederland is dat deze historische belangstelling niet nationalistisch van aard is. Exemplarisch is de omgang met het Augustijnklooster in Dordrecht, waar in 1572 de eerste vrije Statenvergadering van Holland en West-Friesland plaatsvond. Het gebouw is echter geen historisch museum waarin de grondslag van de onafhankelijke Republiek der Nederlanden wordt gevierd, maar een partycentrum. Pleij wijt deze achteloze omgang met het verleden aan *'een zwak nationaal besef'*.

De verklaring hiervoor ligt in de verzuiling, die een door alle (religieuze) groeperingen aanvaarde nationalistische visie verhinderde. Nederlan-



ders zijn 'gek op saamhorigheidsrituelen, maar hebben een vrees voor nationalisme'. Het gaat gepaard met een 'doe-maar-gewoon-houding', die verering van individuen als helden in de weg staat. Illustratief is dat in Nederland vrijwel geen monumenten van individuele verzetshelden zijn gemaakt. Pleij hield de deelnemers voor dat de omgang met het cultureel erfgoed niet alleen een wetenschappelijke zaak is, maar ook beïnvloed wordt door belevingsfactoren.

Daarin speelt het sentiment een grote rol. Zo verlangt Pleij zelf terug naar het voorlezen van de waterstanden op de radio.

Beleving

In de daaropvolgende afsluitende discussie bleek Pleijs aansporing om de belevingswaarde serieus te nemen niet nodig; uit de resultaten van de workshops kwam het begrip al als belangrijkste waarderingscriterium naar boven. Sommigen zagen echter in het grote belang dat aan belevingswaarde wordt gehecht een knieval voor de populistische waan van de dag. 'De wetenschap dreigt ondergeschikt te raken', zo werd door sommigen gesteld. Anderen bestreden dat en merkten op dat belevingswaarde geen modieuze term is, maar al vanaf de jaren zeventig van de vorige eeuw wordt gehanteerd.

De belevingswaarde werd gevolgd door de criteria informatiewaarde, cultuurhistorische, symbolische en immateriële waarde. De hiërarchie van deze waarden leidde vervolgens tot veel discussie. De constatering dat er sprake is van verschillende domeinen met eigen criteria bracht helderheid. Het leidde tot de conclusie dat er meer aandacht moet worden besteed aan de relatie tussen criteria en doelen. In de woorden van een van de deelnemers: 'Voor welk doel wordt er gewaardeerd?' Dagvoorzitter Grizenhout vatte de discussie als volgt samen: '*Als we naar een overkoepelend model willen, moeten we de verschillende stakeholders een plaats geven*'.



Presentaties per sector

Over het waarderen van *archeologisch erfgoed*

Dr. Bert Groenewoudt, senior onderzoeker Landschapsarcheologie bij de RCE, begon zijn presentatie met drie factoren die de laatste decennia een stimulerende invloed hebben uitgeoefend op het waarderen (en selecteren) binnen de archeologische monumentenzorg.

Ten eerste: het te grote ‘aanbod’ van bedreigde archeologische vindplaatsen. Ten tweede: de overheidsbehoefte aan een selectief beschermingsbeleid. Tot slot: het besef dat voor het cultiveren van het maatschappelijke draagvlak een zorgvuldige kosten-batenanalyse noodzakelijk is. Deze drie factoren hebben geleid tot een tweedelige waarderingssystematiek: een gestandaardiseerde procedure voor het verzamelen van relevante gegevens en daarnaast criteria, normen en parameters om tot een waardestelling te komen.

Verder spelen specifieke kenmerken een rol, zoals het feit dat de meeste archeologische monumenten ‘slechts documenten’ zijn. Ook spreekt waarde niet vanzelf omdat het moet worden toegekend, waardoor objectiviteit onmogelijk is. Intersubjectiviteit is het hoogst haalbare.

Groenewoudt onderscheidde in het veldwerk vervolgens: vindplaatsen (sites), landschappen en vondsten (mobilia). Actuele kwesties in zijn vakgebied zijn: schaalvergroting (van site naar landschap), de groeiende aandacht voor landhistorische archieven (zoals veenpakketten) en de toegenomen beleidsvrijheid van lagere overheden. Bij dat laatste had Groenewoudt zijn bedenkingen: door de decentralisatie gebeuren dingen waar je grote vraagtekens bij kunt zetten.



Over het waarden van *gebouwd erfgoed*

Prof. dr. Marieke Kuipers, seniorspecialist Gebouwd Erfgoed van de Twintigste Eeuw bij de RCE, begon haar inleiding met de afbeelding van een schilderij. Hierop was te zien hoe Franse burgers tijdens de Franse Revolutie een monument verdedigden tegen vandalen. Zulke schilderijen heeft Nederland niet en dat zegt iets over het gebrekkige cultuurhistorische bewustzijn.

Het duurde dan ook lang voor er in Nederland gereflecteerd werd op de wettelijke grondslagen van monumentenzorg. Dat gebeurde pas in de twintigste eeuw en leidde in 1961 tot de Monumentenwet. Deze had als belangrijkste criteria dat monumenten minimaal vijftig jaar oud moesten zijn, van ‘algemeen belang wegens hun schoonheid’ waren of een wetenschappelijk belang hadden. In 1988 werd de wet uit 1961 vervangen door een nieuwe Monumentenwet, die het containerbegrip ‘cultuurhistorische waarde’ invoerde.

Het waarden van gebouwd erfgoed is nodig voor identificatie, bescherming en instandhouding. De waardering is gebaseerd op ‘oculaire inspectie’, onderzoek en overleg. Actuele kwesties zijn: het versterken van de waarderingssystematiek – is hiervoor herbezinning op de wettelijke criteria nodig? – , het explicieter maken van de ensemblewaarde en het vergroten van het ambtelijk geheugen.



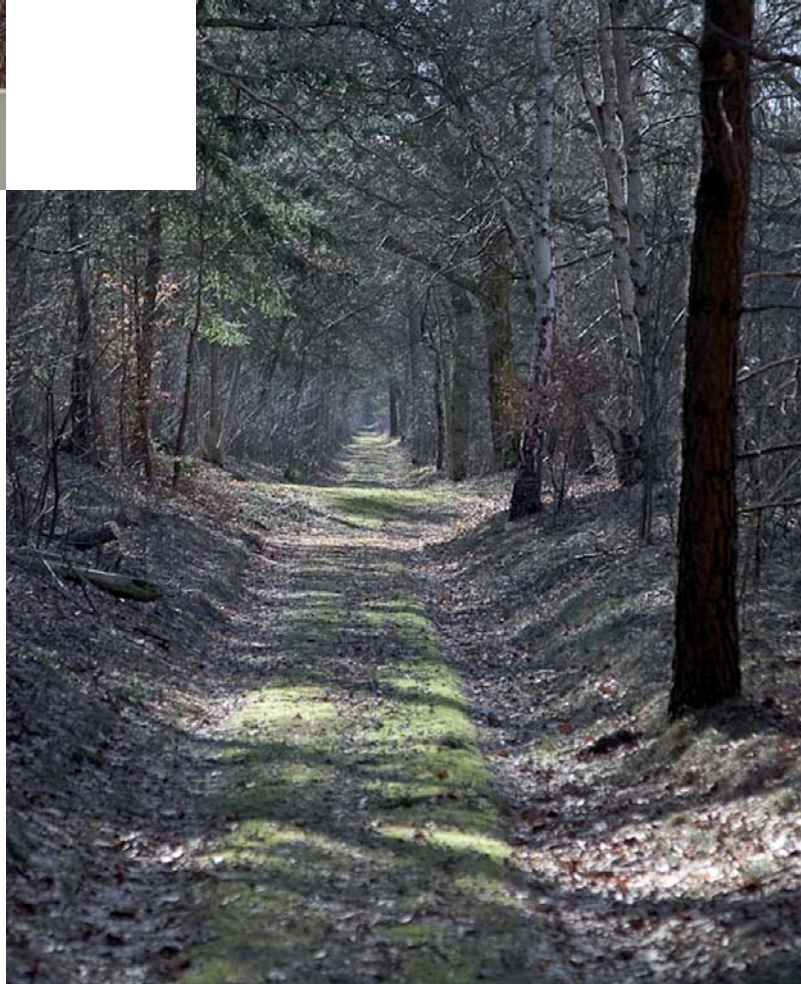
Over het waarderen van *roerend erfgoed*

Drs. Tessa Luger, senior onderzoeker en programmamanager bij het ICN, bracht slecht en goed nieuws met betrekking tot het waarderen van roerend erfgoed. Het slechte nieuws was dat er nog geen bruikbare waarderingsmethodiek is ontwikkeld. Het goede nieuws was dat veel bouwstenen hiervoor reeds aanwezig zijn.

Roerend erfgoed definieerde zij als: *'alles wat los is en we de moeite waard vinden om te bewaren. Van fossiel tot videokunst'*. Een groot verschil tussen roerend en gebouwd erfgoed is dat het bij roerend erfgoed aan een wettelijk kader ontbreekt.

Waardering van roerend erfgoed gebeurt om twee redenen: om te bepalen wat te verzamelen of af te stoten en om prioriteiten te stellen bij het verdelen van de middelen. Omdat er van bovenaf nog geen waardehiërarchie is opgelegd, is er voor roerend erfgoed geen uniforme waarderingsmethodiek. Er zijn wel pogingen ondernomen, zoals in de Wet Behoud Cultuurbezit (1984) en in het Deltaplan voor Cultuurbehoud (1990-2000), maar die zijn inmiddels achterhaald. Luger noemde als reden het 'hoge gehalte aan appels en peren' binnen het roerend erfgoed: *'Hoe vergelijk je een scheepsmodel met een vaandel?'*

Toch werkt het ICN aan een algemene basissystematiek. *'We denken dat er behoefte aan is en dat het mogelijk is om dit te ontwikkelen.'* Vragen die daarbij steeds een rol spelen zijn: wie kent waarde toe en waarom? Welke rol speelt waarde in de besluitvorming? Hoe moeten criteria tegen elkaar worden afgewogen? En hoe verhouden culturele waarde en gebruikswaarde zich tot elkaar?



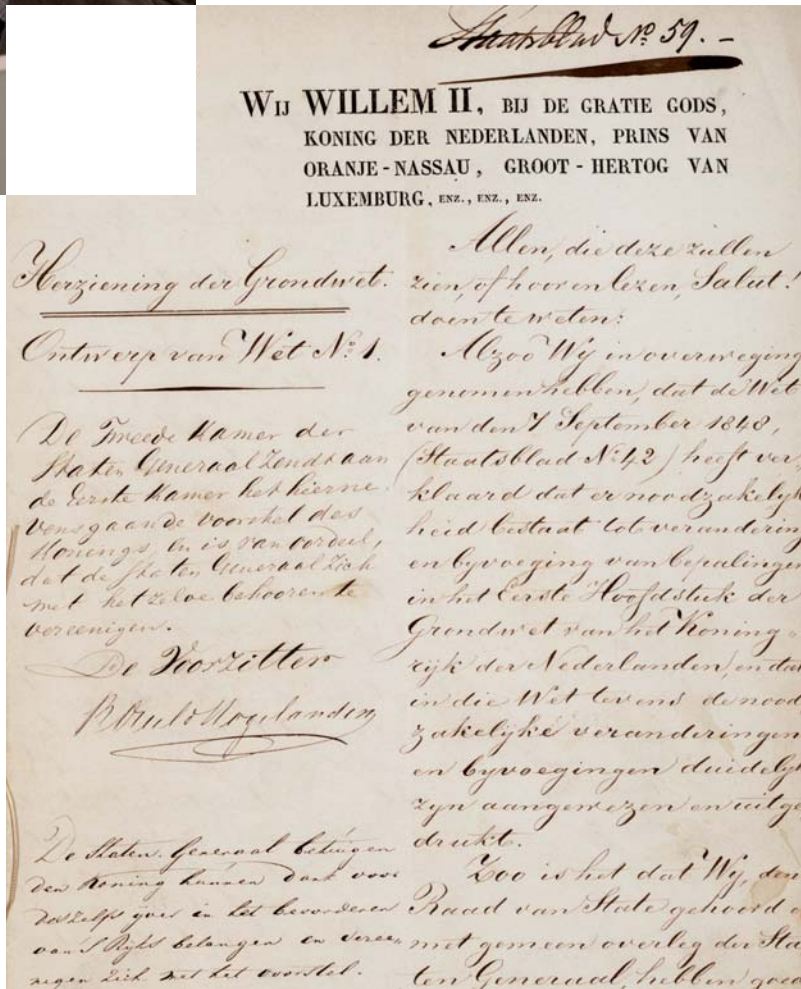
Over het waarderen van het *cultuurlandschap*

Dr. Hans Renes is docent en onderzoeker aan de faculteit Geowetenschappen van de Universiteit van Utrecht en is tevens betrokken bij de masteropleiding Erfgoed van Stad en Land van de Vrije Universiteit. Hij omschreef het vakgebied Cultuurlandschap met een kwinkslag: *'alles wat vastzit en niet door anderen wordt gedaan'*. Ook citeerde hij de Engelse dichter John Betjeman. Deze omschreef cultureel erfgoed als *'alles waarvoor het esthetisch waard is om twaalf mijl tegen de wind in te fietsen om het te zien'*.

De bescherming van het cultuurlandschap is van relatief jonge datum. Het kreeg een impuls door de naoorlogse ruilverkaveling; deze leidde tot bewustwording van het landschap. Het waren vooralsnog vrijwel altijd losstaande objecten, zoals houtwallen, *'waar beschermers voor gingen liggen'*. Tegenwoordig worden er andere criteria gehanteerd: zeldzaamheid, kenmerkendheid, gaafheid, samenhang en ouderdom. Ook is er nu meer aandacht voor beleving en participatie.

Renes zag een grote tegenstelling tussen deskundigen en leken. *'Voor een deskundige is een ruïne even interessant als een compleet kasteel, maar voor de bevolking niet.'* Volgens hem hebben de professionals zich dat onvoldoende gerealiseerd. *'We hebben ons teveel als deskundigen gemanifesteerd en te weinig naar de bevolking geluisterd.'*

Renes pleitte ervoor om beter na te denken over welk 'verhaal' er verteld wordt. *'Willen we in de veenkoloniën het verhaal vertellen van de succesvolle ontginning of van het leven van landarbeiders, die niet voor niets allemaal communist werden?'* Hij benadrukte overigens wel dat deskundigen zich nu niet als leken moeten gedragen. *'Deskundigen en leken moeten ieder hun eigen rol spelen.'*



Staatsblad No 59. -

**WILLEM II, BIJ DE GRATIE GODS,
KONING DER NEDERLANDEN, PRINS VAN
ORANJE - NASSAU, GROOT - HERTOG VAN
LUXEMBURG, ENZ., ENZ., ENZ.**

Verzorging der Grondwet.

Ontwerp van Wet No 1.

*De Tweede Kamer der
Staten Generaal kondt aan
de Eerste Kamer het hiervoore
vorige aande voorsel des
Koningz, en is van oordeel,
dat de Staten Generaal zich
met het zelve behooren te
verenigen.*

*De Voorzitter
Rijksdag der Nederlanden*

*De Staten Generaal betingden
den Koning kunnen ook over
zakeff gien in het bevoorden
van 't Rijks belangen en daren
ingen zich met het voorsel.*

*Allen, die deze zullen
zien, of hooren lezen, Salut!
doen te weten:*

*Alzoo Wij in overweging
genomen hebben, dat de Wet
van den 4 September 1848,
(Staatsblad No 12) heeft ver-
klaard dat er noodzakelij-
heid bestaat tot verandering
en byvoeging van bepalingen
in het Eerste Hoofdstuk der
Grondwet van het Konink-
rijk der Nederlanden, en dat
in die Wet tevens de nood-
zakelijke veranderingen
en byvoegingen duidelijc
zijn aangewezen, ontzigtge
drukt.*

*Zoo is het dat Wij, den
Raad van State gehoord e
met gemeen overleg der Sta-
ten Generaal, hebben ge-*

Over het waarderen van *archieven*

Prof. dr. Charles Jeurgens, hoofd Beleidsontwikkeling Archiefselectie bij het NA en hoogleraar Archivistiek aan de Universiteit Leiden, omschreef waardering en selectie bij archieven als een eeuwige strijd tegen de altijd groeiende hoeveelheid documenten. Waardering binnen het archiefdomein staat altijd in het teken van het maken van een selectie: welke archieven worden onderdeel van het erfgoeddomein en welke documentaire informatie wordt vernietigd? *‘Hoe om te gaan met de overstelpende hoeveelheid informatie? Alleen al bij de rijksoverheid ligt achthonderd kilometer archief te wachten op waardering en selectie. Daar moeten we iets mee.’*

De Memorie van Toelichting op de Archiefwet uit 1995 noemt de openbare archieven ‘onmisbaar voor de rechtsstaat’ en ‘een vitaal onderdeel van het culturele erfgoed van een natie’. Jeurgens is het van harte eens met die opvatting, maar stelt de vraag wie op welke gronden bepaalt wat er duurzaam gearchiveerd wordt. *‘Het is geen automatisme dat alles gedocumenteerd moet worden. Welke ontwikkelingen willen we documenteren?’* Volgens Jeurgens ligt de nadruk bij waardering en selectie, als gevolg van de archiefwetgeving die alleen van toepassing is op overheidsarchieven, nu teveel op de overheid. Hij spreekt hier van etatisme. *‘De samenleving is meer dan de overheid. Er zou veel meer in samenhang tussen overheid en samenleving moeten worden gewaardeerd, geselecteerd en geacquireerd.’*

Jeurgens stelde dat archivariissen zich beter moeten realiseren welke belangen zij dienen. Ook wees hij op het fundamentele probleem dat het begrip cultureel erfgoed niet betekenisvol kan worden gebruikt op het moment dat archieven nog worden gevormd. Hij verwees daarbij naar het onderscheid dat Lowenthal maakte tussen geschiedenis en erfgoed.



Over het waarderen van *immaterieel erfgoed*

Drs. Ineke Strouken, directeur van het Nederlands Centrum voor Volkscultuur (NCV), wees erop dat zij in de wereld van het cultureel erfgoed een aparte positie inneemt. *‘Volkscultuur is immaterieel, levend erfgoed. Het zit in de hoofden van mensen en komt tot uitdrukking in tradities en rituelen. Het moet worden gedragen door een gemeenschap, die er een gevoel van identiteit en continuïteit aan ontleent.’* Bij immaterieel erfgoed zijn de deskundigen *‘alle mensen die dit erfgoed dragen’*. Strouken spreekt van een *‘enthousiaste achterban’*. Het onderzoek naar immaterieel erfgoed staat nog in de kinderschoenen. Het kreeg in 2003 een impuls door de Unesco conventie ter Bescherming van het Immaterieel Erfgoed. Nederland heeft aangekondigd het door de conventie aangenomen verdrag te zullen ratificeren.

Immaterieel erfgoed vereist een andere bescherming dan materieel erfgoed. Strouken noemde als voorbeeld het eten van beschuit met muisjes bij een geboorte. *‘Hoe bescherm je dat? Net als bij het thuis bevallen, en andere tradities, moeten mensen er belang aan hechten. Zo niet, dan verdwijnt of verandert een traditie. Een traditie kun je nu eenmaal niet onder een stolp zetten’*. Strouken wees ook op andere problemen, zoals groeperingen met tegengestelde belangen. *‘Als je de valkerij beschermt, krijg je te maken met dierenactivisten.’* Het waarderen van immaterieel erfgoed is geen taak van wetenschappers, maar gebeurt van onderop. Zo is de door het NCV samengestelde *‘top honderd van tradities en rituelen’* gebaseerd op een grootschalig onderzoek waarbij iedereen in Nederland gevraagd is om zijn tien belangrijkste tradities in te sturen. De volgende stap is om op basis van de door de Unesco geformuleerde criteria een lijst samen te stellen van het belangrijkste immaterieel erfgoed. Ook wordt het bedreigde erfgoed in kaart gebracht zodat er actie ondernomen kan worden. *‘Met kleine ingrepen kun je bedreigd erfgoed soms al een impuls geven.’*

Contactpersonen

Instituut Collectie Nederland

Tessa Luger

tessa.luger@icn.nl

Nationaal Archief

Charles Jeurgens

charles.jeurgens@nationaalarchief.nl

Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed

Maartje de Boer

m.de.boer@cultureelerfgoed.nl

Rijksgebouwendienst

Leo Hendriks

leo.hendriks@minvrom.nl

Reader

Voor deze werkconferentie is een digitale reader samengesteld met inhoudelijke artikelen en een uitgebreide literatuurlijst.

Reader '*De Techniek van het Waarderen*', samenstelling N. Leloup, Instituut Collectie Nederland 2009.

Deze reader is per e-mail op te vragen bij het ICN.



Charles Jeurgens:

*‘Ik zie deze conferentie als een startpunt. We worstelen allemaal met het geven van inhoud aan het brede begrip cultureel erfgoed. Het is belangrijk om de verschillen en overeenkomsten in de waarderingssystematiek te zien. **Het valt mij op dat er veel overeenkomsten zijn.** Een vervolgbijeenkomst zou daar verder op in moeten gaan.’*

Contactgegevens

Instituut Collectie Nederland

Postbus 76709, 1070 KA Amsterdam

Bezoekadres: Gabriël Metsustraat 8, 1071 EA Amsterdam

T 020-3054 545

F 020-3054 600

info@icn.nl

www.icn.nl

Nationaal Archief

Prins Willem Alexanderhof 20, 2595 BE Den Haag

Postbus 90520, 2509 LM Den Haag

T 070-3315 400 Algemene telefooncentrale

F 070-3315 540

info@nationaalarchief.nl

www.archief.nl

www.nationaalarchief.nl

Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed

Smallepad 5, 3811 MG Amersfoort

Postbus 1600, 3800 BP Amersfoort

T 033-4217 421

F 033-4217 799

info@cultureelerfgoed.nl

www.cultureelerfgoed.nl

Rijksgebouwendienst

Ministerie van VROM

Rijnstraat 8, 2515 XP Den Haag

Postbus 20952, 2500 EZ Den Haag

T 0800-899 1103

info.infofoon@minvrom.nl

www.rijksgebouwendienst.nl

Voor informatie over immaterieel erfgoed:

Nederlands centrum voor Volkscultuur

F.C. Dondersstraat 1, 3572 JA Utrecht

T 030-2760244

ncv@volkscultuur.nl

www.volkscultuur.nl

Colofon

Deze brochure is een uitgave van
het Instituut Collectie Nederland
het Nationaal Archief
de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed
de Rijksgebouwendienst

Verslaglegging

Jos v.d. Burg

Eindredactie

Boudewijn Drechsler, Amersfoort

Beeldredactie

Rosa Tigges, Bert van As

Fotografie

Instituut Collectie Nederland

Voorkant: 'Artifort model 142', Rietveld, Collectie ICN

Blz. 1: 'Revolution (a monument for the television revolution)',

1990 Jeffrey Shaw en Tjebbe van Tijen, Collectie ICN

Blz. 14: 'Bollenvelden en windmolens bij Rijnsburg', 1886,

Claude Monet, Collectie ICN

Achterkant: 'Glas Groen', kaasstolp uit onbijtservies I, 1922,

K.P.C. de Bazel

Nationaal Archief

Nationale Beeldbank

Nederlands Centrum voor Volkscultuur (Jan Stads)

Rijksgebouwendienst

Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (Bert van As)

Uitgeverij Educom (Fleur Kooijman)

Vormgeving en druk

Uitgeverij Educom BV, Rotterdam

www.uitgeverijeducom.nl

© Copyright Rijksoverheid

